

aanduidingen: brieven van den jongen colonel, later generaal BUONAPARTE aan zijn oom, Cardinaal FESCH, en aan zijn vrouw JOSEPHINE, rapporten van diplomaten, beschrijvingen van tijdgenooten. Uit al deze blijkt, dat NAPOLEON in de jaren 1790—1797 ellendig er aan toe geweest is; mager tot het uiterste, vaal geel van gelaatskleur, met diep liggende, ingezonken oogen, soms zoo zwak, dat hij nauwelijks te paard kon stijgen. Dit laatste verhaalt STENDHAL in het eind van 1796. Een Bretonsche schilder die enkele dagen na den slag bij Rivoli (14 Januari 1797) eenigen tijd bij den opperbevelhebber in Italië vertoefde, schrijft van hem, dat hij er toen als een ware teringlijder uitzag. In deze periode valt ook een zware bloedspuwing, welke hem op een nacht in October 1796 in het Paleis PIZZINI te Ala overviel.

Deze periode valt samen met den onbeseffelijk inspannenden veldtocht in Italië. Pas tegen het eind daarvan kan de opperbevelhebber zich eenige rust gunnen en verblijft hij enkele maanden te Mombello in de villa Pusterla. Daar haalt hij een weinig op. Maar de volledige overwinning van zijn kwaal wordt pas mogelijk door den veldtocht van achttien maanden in Aegypte, welke niet precies als zoodanig bedoeld, toch een ware kuurtijd voor NAPOLEON geweest is. Dat hij bij zijn terugkeer naar Frankrijk (October 1799) voldoende hersteld moet zijn geweest, blijkt toch uit zijn ingespannen arbeid gedurende het eerste jaar van zijn consulaat.

Aan de literaire gegevens voegt SOLI, en dat vormt een der groote aantrekkelijkheden van zijn opstel, een uitvoerige iconographische documentatie toe. Vijftien groote reproducties van authentieke portretten van NAPOLEON uit de jaren 1786 tot 1805. Daaronder zijn er enkele, zooals bijv. de potloodstudie door ANDREA APPIANI (Mei 1796), die werkelijk zonder eenige bijbedoeling van verfraaiing, volkomen eerlijk gezien en realistisch weergegeven zijn. Daarop ziet men inderdaad overduidelijk, hoe „slecht” de jonge generaal er toen uitzag.

Alles samen genomen is deze studie van SOLI zeer waard om gelezen te worden.

G. VAN RIJNBERK.

Prof. F. HÜBOTTER und Prof. H. VIERORDT, *Biographisches Lexikon der hervorragenden Aerzte aller Zeiten und Völker*. Zweite Auflage. Zweiter Band. CHAVET-GYULAY. URBAN und SCHWARZENBERG, Berlin und Wien, 1930. Prijs M. 82.50.

Het titelblad van dit tweede deel vermeldt naast den naam van HÜBOTTER ditmaal ook dien van prof. H. VIERORDT uit Tübingen. Een betere hulp had HÜBOTTER zich niet kunnen uitkiezen, daar VIERORDT zich door zijn buitengewoon practisch *Medizin-Geschichtliches Hilfsbuch*, in 1916 te Tübingen verschenen, op biographisch gebied een goeden naam verworven heeft. Toch voldoet dit tweede deel ons nog in geen deele, al moet erkend worden, dat naar verbetering getracht is. De oorzaak moet niet gezocht worden bij de bewerkers, maar in den foutieven opzet van het werk door de uitgevers. Ieder artikel, geen enkel uitgezonderd, behoorde te worden nagezien, gecontroleerd en met de nieuwere onderzoe-

kingen aangevuld, wil een dergelijk standaardwerk, dat toch bestemd is om langeren tijd dienst te doen, voldoen aan de eischen, die men daaraan terecht mag stellen. Zoolang dit niet geschiedt, blijft het lapwerk. Evenals bij de bespreking van het eerste deel, wil ik slechts een enkele steekproef nemen om dit te bewijzen.

Bij verschillende biographieën is ditmaal als aanvulling een geheel nieuwe, tweede biographie gevoegd, die geen rekening houdt met de daarvoor afgedrukte, zoodat onnoodige herhalingen van data en feiten onvermijdelijk zijn. Een enkel voorbeeld: In beide biographieën van GALENUS is te vinden, dat hij in 129 n. Chr. geboren is als zoon van den architect NIKON te Pergamon, dat hij filosofisch onderricht genoot, etc. Hetzelfde geldt voor de biographieën van JOHANN GUENTHER VON ANDERNACH, die eigenlijk JOHANN WINTHER VON ANDERNACH heet, wat dan ook in de tweede biographie, door HABERLING bewerkt, verbeterd is. Waarom hier het oorspronkelijke artikel niet is weggelaten, terwijl het wemelt van fouten, die in de daaronder staande biographie verbeterd worden (geboortedatum van WINTHER in de eerste biographie: 1487, in de tweede: 1505) is niet duidelijk.

Alweder zijn bij tal van artikelen de nieuwere onderzoekingen over het hoofd gezien. Ook nu slechts een enkel voorbeeld, maar dan ook een sterk sprekend! Het oude artikel over CHARLES CLUSIUS is zonder eenige „Ergänzung” overgenomen, terwijl HUNGER in 1927 na jarenlange bronnenstudie, zijn prachtig en degelijk werk over CLUSIUS in het licht gaf, een werk, dat zooveel nieuwe gezichtspunten oplevert, dat het zeker geraadpleegd had moeten worden. Hoe onvolledig de korte biographie thans in het woordenboek voorkomt, moge blijken uit het feit, dat slechts twee werken van CLUSIUS genoemd worden terwijl zijn voornaamste werken: *Historia stirpium per Hispanias observatum* van 1576, de *Historia stirpium per Panoniam*, etc. 1583 en de *Fungorum brevis Historia* van 1601, niet eens genoemd worden en HUNGER niet minder dan 42 nummers opsomt van boeken door CLUSIUS geschreven of door hem vertaald. Maar genoeg, het bovenstaande is meer dan voldoende om aan te toonen, dat deze uitgave zelfs aan matig gestelde eischen niet voldoet.

Voor het derde deel heeft prof. HABERLING te Düsseldorf zijn medewerking toegezegd en van dezen kundigen medico-historicus mag met recht verwacht worden, dat hij krachtig op verbetering zal aansturen.

J. G. DE LINT.

ARCHIVALIA.

(Bijdrage tot de geschiedenis van het Ziekenfondswezen in Nederland).

EEN RAPPORT OVER HET ZIEKENFONDSWEZEN IN 1849.

In dit *Tijdschrift* 1) deelde ik het een en ander mede over het „Rapport van de Plaatselijke Kommissie van Geneeskundig Toezicht te Amsterdam, aan de Provinciale Kommissie van Geneeskundig Toezicht in Noordholland in verband met een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken om hem bekend te maken met de bezwaren tegen de „Ziekenbussen”.

1) 3 Mei 1930, No. 18.